

AGORA

6
-
1
9
8
5

AGORA 1985-6

7. årgang

Oktober 1985

ISSN 0106-2913

Redaktionen:

Simon Laursen, Hanne Lavér Hansen,
Margaret Skelrose, Søren Hindsholm,
Giuseppe Torresin, Dorthe Wille,
Søren Sørensen, Palle Vinther.

INDHOLDSFORTEGNELSE:

Meddelelser fra Institut for Oldtids- og Middelalderforskning:

Referater fra IB (nr. 85-4 - 85-8)

Referater fra SN (nr. 85-14 - 85-15)

Om fællesugen

Debat:

O Styx og nat etc. - præsenteret af GT.

Graziano Arrighetti: Hesiods kvindehad.

Under rubrikken "Meddelelser fra Institut for Oldtids- og Middelalderforskning" bringes dokumenter fra instituttets kollegiale organer og øvrige informationer om instituttets aktiviteter og undervisning. Disse meddelelser er underskrevet med navn ledsaget af funktion i de pågældende organer. Alle øvrige indlæg dækker udelukkende underskriverens/underskrivernes personlige mening.

DEN NYE FORSIDE:

forestiller musen Kleio (κλέω og κλύω er som bekendt beslægtede), der lytter og fra cikaderne får at vide, hvem der, som lam og slaver, holder en lang, stille slummer, og hvem der taler og samtaler (Platons Phaidros 258 E).

AARHUS UNIVERSITET
INSTITUT FOR OLDTIDS-
OG MIDDELALDERFORSKNING

IB-85-4
29. 4. 1985

Referat af møde i institutbestyrelsen mandag den 29. 4. 85
kl. 10.30 i mødelokalet.

Til stede: Otto Steen Due (bestyrer), Catherine Girard, Erik Hjortshøj, Elin Løyché, Ole Thomsen.

Fraværende
uden afbud: Marianne Randrup Christensen.

- 0 -

Referat af IB-85-3 godkendtes.

- a. Bestyreren orienterede om de videre forhandlinger og initiativer og møder i anledning af, at O&M (og en række andre hum. institutter) skal "lettes" for årsværk.
- b. Ingen ved O&M havde nedlagt arbejdet i perioden 29.3. - 10.4.85, fremgår det af besvarelserne på de udsendte skemaer.
- c. Under 11.4 modtaget forespørgsel fra Informationsudvalget om instituttets udadvendte, til ikke-akademiske modtagere henvendte, aktiviteter. Forespørgselen vil blive rettet til hver enkelt O&M-lærer.
- d. Hjortshøj informerede om pågående forhandlinger om Indisk i dette egenskab af småfag.

Mødet sluttede kl. 11.40.

Ole Thomsen
referent

AARHUS UNIVERSITET
INSTITUT FOR OLDTIDS- OG
MIDDELALDERFORSKNING

IB-85-5
13. 5. 1985

Referat af møde i institutbestyrelsen mandag den 13.5.1985
kl. 10.30 i mødelokalet.

Til stede: Otto Steen Due (bestyrer), Erik Hjortshøj, Elin Løyché, Ole Thomsen.

Fraværende: Marianne Randrup Christensen, Catherine Girard.
med afbud

- 0 -

Referat af IB-85-4 godkendtes.

- a. Bestyreren informerede om planerne forud for mødet 14. maj med Det teologiske Fakultet om "salg" af årsværk fra O&M. Bestyreren havde fra HF's dekan indhentet accept af engagementets start (først) 1. september 1986, bortset fra ét hold der formentlig starter ved årsskiftet 85-86. Bestyreren oplæste et brev af 6.5. fra G. Torresin ang. hele problematikken; brevet drøftedes.
- b. Under 10.5. modtaget brev fra Bent Dalsgaard Larsen; brevet drøftedes.
- c. Under 6.5. modtaget brev (dateret 18.4.) vedr. Universitetsfestival.
- d. Under 8.5. modtaget kopi af Humanistbekendtgørelsen.
- e. Modtaget kataloger fra forlaget Systeme. Overdrages biblioteket.
- f. Inger Echammari vender tilbage til sekretariatet 10.10.

Mødet sluttede kl. 11.30.

Ole Thomsen
referent

Referat af møde i Institutbestyrelsen mandag den 3.6.1985
kl. 10.30 i instituttets mødelokale.

Til stede: Otto Steen Due (bestyrer), Marianne Randrup Christensen,
Catherine Girard, Elin Løyche.

Fraværende
med afbud: Erik P. Hjortshøj, Elin Løyche.

- 0 -

Referat af IB-85-5 godkendtes.

- a. Bestyreren informerede om brev til fakultetsrådet vedr. overførsel af ressourcer fra TF iflg. IR-beslutning af 20.5.85. Der afholdtes møde mellem dekanen og de institutter der var blevet pålagt at spare årsværk fredag d. 24.5. Nyt møde afholdes 11.6.85.
- b. Under 26.3. modtaget skrivelse fra HF vedr. efteruddannelses-kurser o.l. der allerede er igang. Svarfrist 1.5.
Under 6.5. modtaget kopi af kulturprogram ml. Danmark og Belgien for perioden 1985-87, ml. Danmark og Rumænien 1985-87 og mellem Danmark og Bulgarien 1985-88.
Under 28.5. modtaget oversigt over tværfagsprogrammet 1985/86.
Under 13.5. modtaget skrivelse vedr. fordelingen af undervisningsassistance E 85.
Under 20.5. fra HF modtaget meddelelse om, at humanistbekendtgørelsen er underskrevet.
Under 22.4. modtaget referat fra møde i arb.gruppen ved JÅU. Forskerrekrutteringsudvalget har indkaldt bestyreren til møde fredag den 7.6.
Fra SN modtaget kopi af brev med begrundelse for ønsket om magisterkonferens i klassisk filologi.

Mødet sluttede kl. 11.30.

Elin Løyche
referent

Referat af møde i institutbestyrelsen mandag den 17.06.85 kl. 10.30
i mødelokalet.

Til stede: Otto Steen Due (bestyrer), Marianne Randrup Christensen,
Elin Løyche, Ole Thomsen.

Fraværende
med afbud: Erik Hjortshøj.

Fraværende
uden afbud: Catherine Girard.

- 0 -

1. Bestyreren orienterede om den nuværende situation i ordningen om "salg" til TF af græsk- og latinundervisning fra O&M.
2. Modtaget brev af 14.6.85 fra SN for de klassisk filologiske fag vedr. initiativer m.h.p. afbødning af ulemper som følge af den reducerede undervisningskapacitet ved O+M, jf. pkt. 1. Bestyrelsen tilsluttede sig brevet forslag om nedsættelse af fællesudvalg desang. og vil svare, at Bodil Due, Marianne Randrup Christensen og Otto Steen Due af bestyrelsen er udpeget som medlemmer af udvalget, samt at vi foreslår, at udvalget begynder sit arbejde allerede i august.
3. Forespørgsel fra Inger Echammari om muligheden af et års orlov fra okt. 85.
4. Under 3.6. modtaget indbydelse til møde om informationsarbejde ved AU. Bestyreren vil deltage i mødet 27.6.
5. Modtaget årsberetninger fra Nordisk og Dramaturgi.
6. Sekretariatet vil være lukket fra 15. til 19. juli.
7. Bestyreren vil, på baggrund af forlydender om klassisk filologi i Odense, tage kontakt med Jacob Isager og undersøge muligheden for snarlig afholdelse af møde i Kontaktudvalget eller mellem institutbestyrerne.

Mødet sluttede kl. 11.10.

Ole Thomsen
referent

Referat af møde i Institutbestyrelsen onsdag den 25. september

kl. 13.15 i instituttets fagudvalgsløkke

Til stede: Otto Steen Due (bestyrer), Ole Thomsen, Erik P. Hjortshøj, Elin Løyche, Catherine Girard, Marianne Randrup Christensen

- 0 -

- 1) Referat af IB-85-6 godkendtes.
- 2) Det hidtidige ressourceafløb og prognoserne for resten af finansåret viser, at balance omtrent vil kunne opnås. Der er udsigt til en ekstrabevilling i forbindelse med fotokopiering ca. 1100 kr., samt et beløb (ca. 2800 kr.) til sekretæruddgifter i forbindelse med jobskabelsesansættelse; desuden er der håb om en fondsbevilling fra Museum Tusulanums forlag i anledning af instituttets indsats for Cl. & M på 15.000 kr. Bestyrelsen vedtog at drage omsorg for i givet fald at kunne anvende disse beløb til bibliotek og materielanskaffelse.
- 3) HF's forretningsudvalg har bevilget 9000 kr. til anskaffelse af Theologisches Wörterbuch zum neuen Testament.
- 4) Under 9.9 modtaget ansøgning fra Søren Sørensen om kandidatstipendium. Nedsættelse af fagkyndigt udvalg: Til HF's forretningsudvalg indstilles GT, OSD og Hans Hauge - med GT som formand.
- 5) Meddelelser:
 - a) Under 19.9 modtaget skrivelse fra valgudvalget vedr. udarbejdelse af valglisten til valget i efteråret 1985.
 - b) Under 23.9 modtaget skrivelse om ændrede repræsentationsområder med 1 mandat til hvert område.
 - c) Under 23.9. modtaget kopi fra Rektorkollegiet af den af-talte protokol om kulturelle og videnskabelige udvekslinger mellem Danmark og Albanien i årene 1985-87.
 - d) Under 13.9. modtaget skrivelse om indtagtsdækket kursus- og servicevirksomhed for erhvervslivet.
 - e) Under 18.9. modtaget skrivelse vedr. oprykning til over-assistent. Elin Løyche har ansøgt.
 - f) Birgitte Thøgersen er ansat på instituttet i perioden 9.9.1985-8.4.1986 som langtidsledig.

- g) Oversigt over fagudviklingsgrupper ved Det humanistiske Fakultet 1985-86 ligger til gennemsyn på Sekretariatet.
- h) Under 9.9 modtaget orientering om den nye lov om beskæftigelsesmuligheder for unge under 25 år. Angsøgningsfrist den 1.10.1985.
- i) Inger Echammari har fået bevilget orlov 10.10.1985-9.10.86, og Grete Flarup Hansen er i denne periode ansat som vikar 28 timer ugentligt.
- j) Professor Øivind Andersens "Klassisk Filologi i Norden" ligger til gennemsyn på Sekretariatet.
- k) Under 14.8 modtaget kopi af arbejdsprogrammet for kultur-aftalen mellem Danmark og DDR.
 - l) Instituttet har modtaget årsberetningen 1984 for historisk institut.
 - m) Under 25.7. modtaget referat af møde for informationsmedarbejdere ved Århus Universitet.
 - n) Instituttet har modtaget læseplaner for religion og religionshistorie og teologi.
 - o) Søren Hindsholm er ansat som studievejleder i perioden 1.7.1985-31.12.1985.
 - p) Den 14.6. skrivelse fra Oldtid og Middelalder til HF vedr. Indisk afdelings sekretariatsmæssige behov 1985. Henlagt indtil drøftelsen af fakultetets TAP-nøgle i efteråret.
 - q) Under 17.6. modtaget orientering om anmeldelse af fravær og om regler for opnåelse af dagpenge under sygdom.
 - r) Under 13.6. modtaget referat af møde i arbejdsgruppen for JÅU den 14.5.1985.
 - s) Fra SN modtaget forespørgsel om undervisningskapacitet i forårssemestret 1985. Bestyrelsen var indforstået med at OSD indhentede nærmere oplysninger og afgav svar.
 - t) Mødeplan for efteråret 1985:
Bestyrelsen: 8.10, 22.10., 5.11., 19.11., 3.12., 17.12.
IR: 24.10. eller hvis Fallesuge 31.10.

Mødet sluttede kl. 14.45

Marianne R. Christensen
referent

STUDIENEVNET FOR DE
KLASSISK FILOLOGISKE FAG

SN-85-14.1
21.08.85

Referat af SN-møde onsdag den 12.6.1985 kl. 10.15.

Til stede: Holger Friis Johansen (formand), Bodil Due, P.O. Jastrup, Hanne Roer og Dorte Wille.

Fraværende med afbud: Anders Mikkelsen.

- 0 -

1. Godkendelse af dagsorden.

Dagsordenen blev godkendt.

2. Godkendelse af referater.

Referater fra møderne 24.4., 8.5., 15.5., 22.5. og 29.5. blev godkendt.

3. Meddelelser.

a) Tværfagsprogrammet 1985/86: BD og DW lovede at påtale det sene udkommelsestidspunkt i FSN.

4. Meddelelser fra FSN.

BD meddelte, at hun havde modtaget et eksemplar af den vedtagne betænkning for Humaniora samt kommentarer om dens ikrafttræden.

5. Grunduddannelser.

- a) Høring i IR 3.6.85: SN's forslag blev tiltrådt.
b) Videnskabsteori: SN fandt, at formuleringen fra juni 1983 kunne overføres - dvs. at der indenfor grunduddannelsen kræves et forløb af 2 semestres varighed blandt de af SN fastsatte valgmuligheder.

6. Fordeling af arbejdsopgaver vedr. overbygningsuddannelser.

HR og AM fik til opgave at "tænke over" forslag til overbygning i klassisk filologi. HFJ fik til opgave at "tænke over" konferens, BD og DW over oldtidskundskab og POJ over middelalderdisciplinerne. Der skal tages kontakt med Ole Thomsen ang. nygræsk og til andre humanistiske fag.

7. Fællesugen.

På fællesmødet 6.6.1985 vedtoges det, at temaet for fællesugen 1985 skal være "Kønsroller og seksualitet i antikken". Fællesugen skal ligge 4.11. - 8.11 1985.

8. Rusarrangement.

Formandskabet påtog sig denne opgave.

9. Dispensationssag.

Lukket pkt.

10. Dispensation for studerende med teolog-græsk fra kravet om

GSK i græsk.

Udsat.

11. Undervisningsproblemer vedr. overførelse af arbejdskraft til TF.

HFJ havde formuleret en række ønsker m.h.t. nedskæringen i undervisning på instituttet - at undervisningen kunne bestå af dels selvstudium, dels lærerundervisning, at undervisningsåret udnyttedes fuldt ud, at gennemgangene samlet skulle kunne rumme både latinister, græsk-studerende og OK-studerende, og at der skulle være et større udbud af tematisk orienteret undervisning. SN var enigt om at videresende dette til IR.

12. Disciplinen filosofis stilling i undervisningen

Udsat.

13. Evt.

Der besluttedes, at mandag igen skal være mødedag.

Mødet sluttede kl. 12.30.

Hanne Roer
Referent

Referat af SN-møde den 26.8.1985 kl. 10.30.

Til stede: Holger Friis Johansen (formand), P.O. Jastrup, G. Torresin, Anders Mikkelsen, Hanne Roer.

Fraværende uden afbud: Dorte Wille.

- 0 -

1. Godkendelse af dagsorden.

HFJ foreslog indsættelse af et pkt. 5a; dette blev vedtaget.

2. Godkendelse af referater.

Referat fra mødet 12.6. godkendtes.

3. Anmodning fra BD om at udtræde af SN.

HFJ læste BD's brev op, der indeholdt en anmodning om at udtræde af SN samt et tilbud om at fortsætte som repræsentant i FSN. SN imødekom denne anmodning - dog tog POJ forbehold, idet han ikke mente, at de formelle kriterier var i orden og henviste til § 28 i styrelsesloven. Derefter trådte GT ind i SN.

4. Meddelelser fra formanden.

- ad b) Mødet i JAU fandt sted 14.5.85.
- ad c) Det er blevet endeligt meddelt, at vi får 17 timer tildelt til rusmodtagelse.
- ad m) HFJ anmodede alle SN-medlemmer om at læse den nye studieordning for OU.

5. Meddelelser fra FSN.

Ingen.

5a. Brev fra valgudvalget.

På valgudvalgets forespørgsel om, hvorvidt vi ønskede at foretage ændringer mht valgmetode, svarede SN nej.

6. Modtagelse af de nye studerende.

2.9.85 ankommer de nye studerende. HFJ fik som SN-formand til opgave at byde velkommen, hvorefter tutorerne overtager. Studievejlederen Søren Hindsholm, GT og HR blev udnævnt til tutorer.

7. Redaktionelle ændringer vedr. grunduddannelse.

- HFJ havde, dels af Mogens Schmidt, dels af Shirley Larsen, fået at vide at -
- a) en adskillelse af eksamenskrav og -bestemmelser var uønsket.
 - b) De enkelte eksaminer skal omregnes til årsværk i form af brøker; dette er et krav fra DVU.
 - c) Beskrivelsen af den mundtlige prøve burde gøres mere forståelig.
 - d) Paragraferingen var inkonsistent.

Disse ændringer havde HFJ, i samråd med HR, foretaget i løbet af sommerferien og de blev godkendt af SN, med undtagelse af årsværksbrøkerne (vægtning af sprogfærdighed til 4/6 og mdl. prøve i bisproget til 2/6 ændredes til 3/6 for begge disciplinær vedkommende.

Pkt. 8 og 9 udsat.

10. Fællesugen.

Arbejdsgruppen meddelte, at den gik igang hurtigst muligt.

11. Nedsættelse af udvalg til forhandlinger med IB om problemer i forbindelse med overførelse af arbejdskraft til TF.

HFJ fortalte om det møde, han og HR havde haft med IB. Begge anså det for muligt at opnå tilfredsstillende ændringer. Som medlemmer af dette udvalg valgtes HFJ og DW.

12. Mødeplan for E 85.

Mødetidspunkt blev fastsat til mandag formiddag. Næste møde 9.9.85, herefter hveranden uge.

13. Evt.

Intet.

Mødet sluttede kl. 12.27.

Hanne Roer
referent

OM FÆLLESUGEN (4. - 8. NOV.)

Planlægningen er endnu ikke fulden, men er meget langt fremskreden, og her giver avisen de oplysninger, det har været muligt for udvalget at give på nuværende tidspunkt.

Ugens forløb:

Mandag eftermiddag: Palle Vinther indleder til diskussion om Euripides' Hippolytos.

Tirsdag formiddag: Agnethe Kabel taler om Freud og græske kvinder i antikken.

- eftermiddag: Margaret Skelmose taler om Mandlighed & kvindelighed hos Aristophanes og Euripides.

- aften: FILMAFTEN (Lysistrate forevises)

Onsdag formiddag: Holger Friis Johansen om Kvindernes rolle i ægteskabet.

- eftermiddag: Søren Hindsholm om Kvinderne i den nye komedie.

Torsdag formiddag: Hanne Lavér og Hanne Roer om Matriarkatsteorier.

- eftermiddag: Hanne Smith om Sappho.

Fredag formiddag: Bodil Due om Homoseksualitet i antikken.

- eftermiddag: Otto Steen Due om Abortproblematikken hos Ovid.

LOKALER OG EKSakte TIDSPUNKTER ETC. MEDDELES VED OPSLAG.

Materialer til rådighed:

Fra: S. C. Humphreys The Family, Women and Death (London 1983):
"Women in Antiquity", ss. 33 - 51.

Fra: K. J. Dover, Greek Popular Morality (Oxford 1975): "Sex", ss.
95 - 102, "Sexual Behaviour", ss. 205 - 216.

Fra: S. B. Pomeroy, Goddesses, Whores, Wives and Slaves (N. Y. 1975):
"Sexuality", ss. 86 - 88.

Fra: A. W. Gomme, Essays in Greek History and Literature (Oxford 1937):
"The Position of Women in Athens - in the Fifth
and Fourth Centuries B. C.", ss. 89 - 115.

Euripides, Hippolytos - overs. P. Østbye/P. Krarup og K. Nielsen
(Kbh. 1951).

Fra: Holger Friis Johansen, Fri mands tale (Viby J. 1985), s. 79 - 84.

Fra: Udenlandsk lyrik i dansk Gendigtning (Kbh. 1954): "Til Afrodite",
ved Kai Friis Møller (ss. ?).

Fra: Nulle Øigaard, Bjergene Blomstrer (Kbh. 1984): "Sappho", overs. af
Sysse Engberg.

Fra: Verdenslitteraturhistorie vol. I (red. Hans Hertel, Kbh. 1985):
"Alkaios og Sappho" ss. 122 - 126 af Minna Skafte
Jensen.

Fra: Womens Studies vol. 8 (London 1981): "Sappho's private World" af
Eva Stehle Stigers, ss. 47 - 63.

Fra: Mosaic vol. XII (New Delhi 1981): "Ovid's Amores And Abortion",
ss. 37 - 53, af Otto Steen Due.

Fra: Aristophanes, Al magt til kvinden, overs. af Kai Møller Nielsen
(Kbh. 1982), ss. 22 - 39.

MATERIALE TIL FÆLLESUGEN LIGGER I DUESLAGET OVERFOR SEKRETARIATET

NB! Der findes et antal eksemplarer med blanke sider i - SMID DEM
IKKE VÆK, men læg dem, så de blanke sider siden kan erstattes.

O STYX OG NAT, JORDOMRINGENDE OCEAN OG GRÅDANSK HIMMEL, RINDAL OG

Bertel Haarder, skal Instituttet altid være først med det værste? tænkte jeg, da jeg læste nedenstående dokument, hvor Fakultetet redogør for de svar, som 10 Institutter har givet på det berømte brev om besparelser. (G. T.)

Nordisk Institut

Udlån af Allan Karker til Handelshøjskolen: forhåbentlig 0,25 åv, 60.000 kr. (I interne HF-beregninger fratrækkes nordisk 45 kt. pr. semester).

Frikøb af Viggo Sørensen til Jysk Ordbog: ca. 21.000 kr. til HF-fondskonto. (I interne HF-beregninger fratrækkes nordisk 45 kt. i F 86.

Udlån af Jørgen Bang til Danmarks Radio: 50 - 60.000 kr. til HF-fondskonto. (I interne HF-beregninger fratrækkes nordisk 90 kt. i F 86.

Diverse kompensationer (pkt. 6-7 i nordisks svar): max. 25.000 kr. til HF-fondskonto. (I interne HF-beregninger fratrækkes nordisk 45 kt i F 86.

Historisk Institut

Rudi Thomsens opsigelse pr. 31.3.1986: 0,75 åv (er allerede medregnet i budgettet for 1986).

Evt. Folkeuniversitetsundervisning: ?

Engelsk Institut

-

Germansk Institut

-

Romansk/fransk

Kirsten Bech Hørby vender først tilbage 1.3.1986. Instituttet får kun kompensation (ekstern lektor) i januar 1986: 0,13 åv, 38.000 kr.

Evt. udlån til Handelshøjskolen: forhåbentlig 0,25 åv, 60.000 kr. (I interne HF-beregninger fratrækkes fransk 45 kt. pr. semester).

Efteruddannelse af journalister: 5.000-6.000 kr. til HF-fondskonto.

Slavisk Institut

-

Oldtid & Middelalder

Undervisning i latin og græsk på Det teologiske fakultet, startende med 1 hold i september 1985, udbygget med yderligere 3 hold i september 1986. Dvs. i 1987 påregnes 4 hold a 5 ugtl. kt. I 1986: 0,52 åv, 112.600 kr. (I interne HF-beregninger fratrækkes Oldtid & Middelalder for F 86 45 kt., og fra E 86 180 kt. pr. semester). I 1987: 0,83 åv, 180.000 kr.

Semitisk Institut

-

Institut for Lingvistik

-

Institut for Vestnordisk

-

I fortsættelse af institutternes svar skal fakultetet vedr. konkrete, institutspecifikke tiltag opfordre:

Nordisk Institut til at arbejde videre med overvejelserne omkring de nordiske sprog og litteraturkursers placering, Semitisk Institut til at undersøge mulighederne for at varetage hebraiskundervisningen for teologistuderende, samt honorering for de serviceydelser, instituttet yder Statsbiblioteket,

Institut for Lingvistik til at fortsætte forhandlinger med de i instituttets svar af 15.5.1985 nævnte institutioner. Institut for Vestnordisk til at intensivere drøftelserne med Det arnemagnæanske Institut, KU vedr. overflytning/ansættelse.

De institutter, der har foreslået kurser for erhvervslivet (engelsk, germansk, romansk og slavisk) opfordres til at arbejde videre med planerne i samarbejde med sekretariatet for JÅU.

Det overordnede problem i flere af institutternes svar er i øvrigt, at meget af det foreslåede - herfra dog sandsynligvis undtaget Oldtid & Middelalder - ikke rækker ud over 1986.

OM GRAZIANO ARRIGHETTI

af Simon Laursen.

Vedlagte lille artikel - desværre af tidsnød foreløbig kun delvis og ikke altid lige mundret oversat - af Graziano Arrighetti er et produkt af dennes i de senere år stadig mere intense interesse for arkaisk digtning. Han har således offentliggjort artikler om Bacchylides, Pindar og naturligvis Hesiod, og sidst har han udgivet en italiensk oversættelse med paralleltekst af Hesiods Teogoni, udstyret med en indledning om ikke mindst mytografiske problemer og et afsnit noter til de mere brede problemer, teksten stiller (Biblioteca Universale Rizzoli, Milano 1984; en af de efterhånden flere serier i Italien med lignende udstyr)*. Nærværende lille artikel er fra acta fra en konference holdt af Institut for klassisk og middelalderlig filologi ved universitetet i Genua i 1981 med emnet "Kvindehad og mandschauvinisme i Grækenland og Rom", som jeg desværre ikke har i sin helhed. Det her oversatte udmærker sig ved sin klare videnskabshistoriske bevidsthed, den anden del af artiklen er mere en filologisk nærlæsning af for dette spørgsmål centrale Hesiod-passager.

Men mens Arrighetti i de senere år hovedsageligt har interesseret sig for arkaisk poesi, er det ingen overdrivelse at sige, at hans væsentligste indsats er de to udgaver af Epikur (1960¹, 1973²), der som de første kompleksivt inddrog de herkulanensiske papyri. I det hele taget indtager Arrighetti en plads blandt de betydeligste Epikurforskere i dette århundrede, med flere væsentlige bidrag i forskellige tidsskrifter. At ikke alt, hvad han har lavet, holder, ved ingen bedre end han selv, og det er i det hele taget kendetegnende for personen Arrighetti, at han ikke blot optager kritik meget positivt, men ofte direkte fremprovokerer den.

Et tredje område, Arrighetti gennem årene har viet en del opmærksomhed, er den antikke biografi.

Graziano Arrighetti er professor i klassisk filologi ved universitetet i Pisa, og er blandt kandidaterne til udenlandske gæsteforelæsere for næste år.

* Jeg bliver netop nu gjort opmærksom på, at Arr. også har udgivet "Værker og dage" i samme udstyr, men i en anden serie: i grandi libri Garzanti, Milano 1985.

GRAZIANO ARRIGHETTI

Hesiods kvindehad

På enkelte undtagelser nær ¹ er den almindelige mening, at hadet til det modsatte køn i Hesiods moralske forestillingsverden udgør et fast og uomtvisteligt punkt, ligesom alvoren i hans protester mod de mægtiges overgreb på de svage og styrken i hans tillid til Zeus' retfærdighed; og, ligesom med hans dybtføjte protest mod hybris og hans tillid til Zeus, har man gjort dette had til kvinderne til et væsentligt punkt i fortolkningen af hans digteriske personlighed, når man da ikke, som man kan læse ud af bestemte udtryk, visse filologer bruger, direkte synker ned til at opfatte det som et karaktertræk. Man kan sige, at der ikke gives en lejlighed, hvor man har talt om Hesiods plumbe bondeunivers, om hans bondske etik, uden at man også mere eller mindre åbenlyst har hentydet til hans holdning til kvinder for at vise denne hans følelsesmæssige småtskårenhed. Den ganske vist ikke direkte nævnte kontrast er naturligvis den homeriske verdens ridderlige idealer; og rigtigt er det, at hvis man over for Helenas skønesvangre og majestatiske skønhed sætter den småtskårne snuhed, den liderlige (pygostolos) kvinde i "Værker og dage", eller op mod Penelopes rige gaver af troskab og udholdenhed sætter den byrde af bekymringer, som kvinder bringer manden ifl. myten om Pandora, er konklusionen, indlysende, tvungen. Men vi vil om lidt se, at ved nøjere eftertanke fører det uomgængeligt til forkerte resultater at opstille denne kontrast uden yderligere præcisering af de begreber, der kommer i betragtning.

Det kan måske være instruktivt at give et og andet eksempel på den gangse mening om Hesiods kvindehad, ikke så meget fordi sådanne eksempler i sig selv har stor værdi som forberedelse til, hvad vi skal sige, som for at gøre os det klart, i hvilket omfang disse ideer kan have betinget også det kritiske arbejde på digteren fra Askra. I den sidste del af det afsnit af "Teogonien", som er viet Pandora, læser man, efter at Hesiod er gået over til at beskrive de onder, kvinden står for i mandens liv, følgende vers om ægteskabet (603 - 612):

Den, der fra ægteskab afstår og byrdefuld omgang med kvinder, flyvende brylluppets bånd, må savne i fremrykket alder passende pleje, på gods det skorter ham derimod ikke her i livet, men når han går bort skal fjernere frænder dele hans eje; men han, hvis skæbne en ægtemands bliver:

får han en trohjertet viv, som alting er efter hans hjerte, opvejes ondt vel nok af det gode, betragtet i livets fulde forløb; men kommer han i med en ondsindet type, da vil hans hjerte, hans sjæl og hans sind uophørligt besvares livet igennem, der er ikke bod at få for hans vande.

(overs. Lene Andersen)

Med baggrund heri talte Carl Robert, i sin monografi om Pandora fra 1914², om "glühende Weiberhass des Dichters", som bryder frem netop i disse vers, og fortsatte: "Versen von so persönlicher Färbung, dass ich nicht begreife, wie man sie dem Hesiod hat absprechen, wie man hat verkennen können, dass hier dieselbe Leidenschaftlichkeit sich austobt, wie in den Apostrophen an Perses und die Könige. Die Weiber sind ein καλόν κακόν, ein πῆμα μέγα; nur als Arbeitstiere sind sie zu brauchen (Erg. 405 - 6) und freilich weiter unentbehrlich für die Erzeugung des Erbes und die Pflege im Alter. In dieses Dilemma hat Zeus die Menschen versetzt, weil er sie strafen wollte." Målet for Roberts kritik for at have benægtet ægtheden af de omtalte vers var Eduard Visco³, forfatteren til en dissertation fra Göttingen, som netop bestred, at de var af Hesiod, skønt han anerkendte de poetiske kvaliteter, den interpolator havde, der havde skrevet versene. Men dette betyder ikke meget. Snarere må vi atter vende os til Robert og kriterierne for hans dom: disse vers skulle altså afsløre klare spor af personlig erfaring, ligesom vi ved, at de vers, som rummer formaninger og opfordringer til Perses og de "gaveædende" konger, har deres oprindelse i personlige erfaringer, Hesiod har levet og stridt sig igennem. Dette var en farlig vej og dette viste et år senere netop en anden stor forsker, Eduard Schwartz, i sin Prometheus bei Hesiod⁴. I det afsnit af værket, som interesserer os her, begynder Schwartz sin undersøgelse en smule før, fra ca. 591 ff., hvor vi har den berømte parallel mellem dronen og bierne på den ene side og kvinden og manden på den anden. Hesiod siger (591 - 602):

Thi hun (dvs. den første kvinde) blev ophav til kvindernes slægt,
som undergang bringer;

siden blandt jordiske mænd til grænseløs jammer de dvaler,
ej vil de dele den sviende nød, men velstanden stedse;
ret som i hvælvede kuber de flittige bier må skaffe
dronerne føde, mens de sætter huen til lastefuld gerning;
bierne slider den udslagne dag til solnedgangstide
flittigt med dagens dont at opdygne vokskager hvide.

Dronerne dvaler derinde i ly af de skyggende kuber,
mætter imens deres bug med hvad andre møjsommeligt høstede;
sådan har tordneren Zeus i mandenes verden sat kvinder
som en forbandelse ind, for plagsomt er alt deres væsen,
ja, han har visselig skabt en trængsel til gengæld for fordel.

(overs. Lene Andersen)

Og Schwartz kommenterer: "Bis 602 läuft der zornige Erguss des Dichters in untadeligem Fluss fort: so sehr er die Rede ins Allgemeine kehrt, so scharf tritt doch der weibliche Typus hervor, über den sich zu ärgern er ganz persönliche Gründe hatte: die faule, putzsüchtige, verschwenderische Frau, die schuld daran ist, dass der arme, sich fleissig quälende Bauer auf keinen grünen Zweig kommt. Dies scharf umrissene Bild aus der Dichters Hause wird verwirrt und zerstört durch die leeren Reflexionen über die Ehe, mit denen ein Spätling die rauhe und bäurische Misogynie des Dichters abzuschwächen versucht hat (605 - 12)."

Dette betyder, som man ser, at Schwartz ud fra de samme forudsætninger som Robert, dvs. overbevisningen om digterens heftige had mod kvinderne - ganske vist her med personlige grunde - hvad angår samme vers nåede til helt modsatte resultater: i Roberts øjne kunne de kun være ægte, da de jo var kvindefjendske, i Schwartz' uægte, fordi de ikke var kvindefjendske nok⁵. Det er indlysende, at denne form for uoverenstemmelser mellem forskerne, disse bedømmelser af digteriske vers på baggrund af sådanne kriterier i dag bl. a. afslører den ubetvivlelige metodiske primitivitet, som inspirerede disse bedømmelser. Det ville derfor ikke være besvaret værd at opholde os her, hvis ikke hele denne diskussion (som jeg tror jeg kan bevise) bl. a. grundede sig på en vaskeægte misforståelse af teksten. Men herom er der mere at sige senere.

Lad os fortsætte vor korte oversigt og fra århundredets første årtier komme til de allerseneste år, til 1978, og til en af de efter sigende berømteste nulevende Hesiod-forskere, Martin West⁶. I den del af sin artikel, som interesserer os her, begynder West med at citere Hesiod: "Først skal du skaffe et hus, en kvinde og dernæst en plovstud" (Værker og dage 405), og fortsætter: "Det følgende vers bestemmer kvinden nærmere: ikke en hustru, men en slavinde, som kan gå efter okserne (...) Det er en interessant usikkerhed, der findes, om hustruen eller slavinden er den vigtigste for Hesiod. Naturligvis tænker han ikke på en hustru som vi plejer at forestille os hende, en

åndelig såvel som fysisk ledsagerske, en glæde i gode tider, en trøst i modgang. Han betragter hende først og fremmest som en, der føder børn (...) Madtyv er, hvad en hustru er, som droner, der bliver hjemme og ernærer sig ved andres arbejde (...) I fattigdom er hun langt fra at være en trøst, hun er en skærpande omstændighed. På en måde var det en større fordel at have tjenestepiger, som brugte tiden på at male mel, og som kunne afskediges, når de ikke længere var nødvendige (...) Alt iberegnet anså man kvinderne som kun et onde, omend et nødvendigt onde."

I det mindste i denne sammenhæng har West den vane kun sjældent nøjagtigt at angive de tekststeder, der kan tjene til støtte og belæg for hans påstande, men havde han villet det, tror jeg, han havde befundet sig i en særdeles ubehagelig situation, da kun en lille del af, hvad han siger, finder udtryk i Hesiods tekst. Men måske er det ikke heller passende at kræve præcision i belæggene i dette lille stykke, som snarere end at være en videnskabelig fremstilling har præg af at være en fri overarbejdelse, for øvrigt ikke ganske fri for selvmodsigelser. Men givet vort emne kan vi ikke unddrage os skridt for skridt at følge hans argumenter for at se, hvad acceptabelt der kan være i det. Hesiod skulle altså i angivelsen af, hvad der er et hus' mindstemål af organisation have været i et vist omfang usikker, om en slavinde eller en kone var at foretrække, dernæst skulle han have bestemt sig for slavinden, fordi denne arbejder, producerer og siden altid kan afskediges. Det er klart, at West her støtter sig på "Værker og dage" 405 f., de vers, han selv citerer i begyndelsen af sin fremstilling:

Først skal du skaffe et hus, en kvinde og dernæst en plovstud,
- ikke en hustru, men en, som er træl og kan gå efter pløven -
(overs. Lene Andersen)

Man behøver ikke iagttage teksten med mere end et mindstemål af opmærksomhed for at se, at den tvivl, som Hesiods diskussion skulle hvile på, mellem at foretrække en hustru eller en slavinde ikke findes, og er et produkt af West's fantasi. I denne gruppe vers, 405 - 413, giver Hesiod råd af generel karakter, og fremstiller som sagt, hvilket mindstemål af organisation der er nødvendigt for, at alt kan gå godt for sig: man må netop have et hus, en arbejdsokse og en slavinde; man må have alle redskaber godt ordnet i huset; den første og væsentligste regel er aldrig at udskyde, hvad der må gøres. I denne sammenhæng er de betydningsmæssige grænser, indenfor hvilke rådet om at tage en slavinde og ikke en hustru må ses, klare: faktum er, at slav-

inden arbejder, hustruen ikke. Det er indlysende, at i organisationen af et hus, som er indskrænket til det mindste, og hvor dette minimum er snævert rettet ind efter produktionen, er en hustru mindre værd end en slavinde, som kan gøre alt kvindeligt arbejde og dertil, om nødvendigt, siger Hesiod, καὶ βοῦσιν ἐνοίτο, dvs. give en hånd med på markarbejdet; noget som åbenbart ikke kunne forlanges af en hustru. Det er ligeså klart, at når husets udvikling er sådan, at det tillader en rigere og mere mangfoldig organisation, hvori også en (v. 441 ff.) eller flere (v. 459, 502, 597, 608) slaver kan tage del, så kan manden også gifte sig, og Hesiod opfordrer aldrig til at undgå ægteskab, men kun til, at man vælger sin hustru med omhu og i rette øjeblik. Der er mere. Ifl. West betragtede Hesiod ikke sin kone, som vi gør, dvs. som ledsagerske og trøst, men kun som hende, der føder børn; men, må vi spørge os selv, hvorledes kan dette give Hesiod en helt speciel mentalitet som karakteristik, for så vidt som dette er et træk, som hele Grækenland har tilfælles, i det mindste til og med den klassiske periode? Hvornår har den græske kultur nogensinde i sin udvikling i den normale dagligdag betragtet kvinden, hustruen, anderledes? Og der er mere. Vi har set, West hævder, at kvinderne for Hesiod er madtyve (hvad digteren, som vi vil se, intetsteds siger, men lad gå for nu) og i sin kommentar til "Værker og dage" vv. 373 - 4 (s. 250) citerer han i sin gentagelse af, at kvinderne stjal deres mad, fordi deres mænd fedtede med den, til støtte for dette Semonides' anklager, "Thesmofo-riazousai" (vv. 418 - 21, 556 f., 812 f.) og "Ekklesiazousai" (v. 14 f.) af Aristofanes, uden at gøre sig klart, at netop dette, at temaet har overlevet, beviser, at ideen ikke var et særkende for Hesiod - for Aristofanes var det ligefrem en komisk topos - og derfor ikke kan tælle blandt de elementer, der karakteriserer hans mentalitet. Men ikke kun det: i samme sammenhæng, hvor han giver disse oplysninger, som skulle belæge Hesiods kvindehad, citerer West v. 702 f. af "Værker og dage":

en hustru er fagreste bytte,
hvis hun er god, men får du en slet, kan du vente det værste
(overs. Lene Andersen)

som åbenlyst er et belæg for, at Hesiods indstilling til det andet køn var alt andet en ensidigt negativ. Lad dette være nok som eksempler på forskningen. Jeg mener, at de nævnte tilfælde er tilstrækkeligt bevis på en aprioristisk og ikke debatteret fremgangsmåde, som er benyttet over for dette problem, underti-

den endda overfladisk, i en sådan grad, at man end ikke har bekymret sig om at bringe Hesiod i overensstemmelse med sig selv. Jeg mener, at vi derfor må behandle sagen helt fra begyndelsen, først og fremmest på en mere ordnet og organisk måde, end vi har gjort indtil nu, hvor vi jo har måtte tilpasse vores fremstilling efter andres. Det vil være en fordel at dele fremstillingen i tre dele, svarende til den tredobbelte mulighed, Hesiod har for at udtrykke sin mening om kvindekønnet mere eller mindre eksplicit: i de genealogiske konstruktioner i "Kataloget"; hvor han standser for at tænke over kvindens rolle og skæbne i verden, dvs. når han fortæller myten om Pandora i "Teogonien" og i "Værker og dage"; og endelig de få gange han taler om kvinden, når han giver råd eller aftegner bestemte punkter og øjeblikke af hverdagslivet, hvad der kun sker i "Værker og dage". Vi må her tage passager, som vi allerede har citeret og diskuteret, op på nu, men det vil være uundgåeligt at gøre det, af hensyn til fremstillingens klarhed.

Først af alt er det dog godt at rydde området for alle fordomme, som opstår, når man sammenligner med Homer, hvad der forekommer så indlysende, men i realiteten, uden de nødvendige indskrænkninger, medfører en stor risiko for at fare alvorligt vild. Mens forholdet til kvinden hos Homer er, så at sige, "inkludativt", dvs. i grunden har opmærksomheden rettet mod betydningen af kvindens rolle i samfundet og i de handlinger, der berettes, er derimod i Hesiods digte den tilsvarende inddragelse af kvinden "eksklusiv", for så vidt som kvindens rolle i den verden, domineret af arbejdsideologi, som digteren fra Askra lever i, er ganske irrelevant⁷. En og anden betragtning og nogle eksempler vil afklare, hvad jeg vil sige, bedre. Hvad angår Homer, er det f. eks. meget skarpt blevet sagt, at "Odysseen" "er et digt om mange kvinder og kun én mand"⁸, fra gudinden Athene til ammen Eurikleia, og selv når kvinderne ikke er protagonister, er tonen og stemningen i mange af begivenhederne, både dem, som hovedhelten gennemgår, og dem, som andre personer oplever, som f. eks. Telemakhos ved Menelaos' hof, bestemt af kvinders tilstedeværelse. Godt, ser man nøje efter, er hver af disse kvindelige personer i digtet set i deres funktioners fulde vigtighed, i den særlige betydning, som disse funktioner har, enten gudinder som Kalyppo, som opfanger helten i miraklernes og kærlighedens verden, eller mennesker som dronning Arete, den gavmilde værtinde. Men der er endnu mere betydende eksempler: et er Penelope, som har sin evne til at narre - den, som Hesiod havde kaldt ἐπίκλοπον ἦθος og havde opregnet blandt de negative kvindelige karaktertræk -

som giver hende idéen til tricket med væven og som det er ganske u-nødvendigt at erindre om hvor positivt opfattes i digtet. Og: man kan give denne virksomhed med spinden og væven en symbolsk værdi: dette er det liv, der er tildelt kvinden, dette er hendes "eksklusion", og også Hesiod indsatte den i sin korte liste over typisk kvindelige træk, da han beskriver Pandora (Værker og dage v. 63):

men Athene

bød han (Zeus) at oplære pigen i kunstrige sysler ved væven.

(overs. Lene Andersen)

men man må bemærke sig, at i "Værker og dage", som ellers er digtet om det menneskelige arbejde, tales der ikke siden om spinden og væven, ligesom der forresten ikke tales mere om noget som helst kvindeligt arbejde, undtagen slavearbejdet som hjælp på marken. Men, i "Odysseen" er Penelopes væven langt fra at være betingelsen for hendes "eksklusion", den er det middel, der sætter hende fuldt og helt ind i begivenhedernes gang. Endnu et ganske beviskraftigt eksempel er kvindernes omgang med magi, endnu et typisk kvindeligt område, som bevirker, at man må omgås dem med mistanke og mistillid, men: Kirke er en heks, men hendes tilstedeværelse i digtet beriger kun heltens komplekse eventyr, og hun fremkalder som person hverken mistanke eller mistillid; desuden har også Helena kendskab til magi, i 4. bog v. 219 ff. siges hun at kende ὄρακα ὑπιοέοντα, som beroliger sorger og smerter.

I Hesiods verden har disse træk af kvindens karakter og liv som sagt ikke mulighed for at vise sig fra deres positive side, det hårde arbejde, den ubarmhjertige etik, der byder berigelse ved trathed, en besat-telsesagtig sparsommelighed, ofre, giver ganske vist kvinden mulighed for at være så meget mere mandens ledsager - og Hesiod vidste, har vi set, godt, hvilken lykke en god hustru kan være - men til denne berigelse kunne hun ikke bidrage, i det mindste ikke direkte, og derfor tales der ikke om hende.

Dette må vel være nok til at vække agtpågivenheden over for den fare, hvorom der er tale, overfladisk at sætte Homers holdning til det andet køn op mod Hesiods, om end det drejer sig om en fare, som vi må erkende der kræves stor opmærksomhed for at modstå; vi er jo gennem århundreders litteraturhistoriske skemaer vant til at sætte de to digtere alt for nær hinanden; men, når man overvejer det nøje, er den sammenligning, der vedrører vores problem, en sammenligning, som ikke har noget grundlag, hvis man ikke også holder fast på alle de forskel-

le, der er mellem de to verdener, hvorfra disse to uforenelige holdninger kommer.

(Herpå følger den nøjere behandling af de tre områder, Arrighetti nævnte ovenfor. Som nævnt håber jeg at nå at oversætte dette stykke af artiklen snart, men for at give en idé om, hvor han vil hen, giver jeg her hans konklusion:)

Men, hvis min fortolkning af det, som Hesiodteksterne giver, er korrekt, mener jeg på følgende måde, som en slags konklusion, at kunne samle, hvad den detaljerede analyse har bragt for dagen: den fremherskende og i en del af værket konstant tilstedeværende forestilling er den, der er opmærksom på kvindens centrale og positive rolle i menneskehedens historie; dette kommer tydeligt frem, når Hesiod i sin digtning kan bevæge sig særlig frit for betingelser af anden art, som i "Kataloget". Under de omstændigheder, hvor disse betingelser lader sig mærke, som f. eks. i Pandora-myten, hvori kvinden efter traditionen nødvendigvis dækker en negativ rolle, synes Hesiods udvikling af myten at undgå enhver understregning af ellers mulige kvindefjendske angreb; tværtimod bliver kvindens rolle i den eksakte deling og bestemmelse af de roller, som historien fører med sig, formet som en figur, som uskyldigt og uden nogen deltagelse af egen vilje må svare til den straf, der er hensigten med hende. Hvad angår Hesiods syn på kvinden i dagligdagen, må man give en mere kompleks fremstilling; Hesiods syn var her mere tungtvejende betinget af den sociale og økonomiske situation: her må man skelne mere subtilt og nuanceringer har større betydning. Det er allerede sagt, at i sammenhæng med de hårde arbejds- og berigelses-idealiser, som Hesiod prædiker, har kvinden ingen plads undtagen den, som tilkommer hende, når hun er slave. Dog bliver den karakter af byrde, kvinden kan få under bestemte omstændigheder, ikke ladet usagt; delvis, men ikke meget, kan man måske også tale om den traditionelle folkelige modvilje mod det kvindelige køn, men måske er det mere passende at se dette træk som karakteristisk for den græske kultur i almindelighed. Imidlertid forekommer denne modvilje, eller hvordan vi nu vil betegne det, hos Hesiod næret og styrket af netop de ubarmhjertige idealiser, han følger, som overfor det svageste led i et system, som krævede styrke og hårdhed; men når Hesiod kan bringe sig på afstand af disse betingelser, som vi har set det i nogle tilfælde, er det givet ikke træk af en misogyn karakter, der møder os, men dem, vi fandt hos digteren af "Kataloget", ham som havde udtænkt betydningen af Pandora-myten, og endnu en

gang anerkender kvindens centrale og bestemmende plads i mandens liv.

(Oversat af Simon L.)

NOTER

1. Imod hypotesen om Hesiods absolutte kvindehad, og dermed for en fortolkning af digterens standpunkt vedr. det andet køn, som er mere i overensstemmelse med og nærmere til tekstens betydning, har E. Heitsch, *Das Prometheus-Gedicht bei Hesiod in: Hesiod, "Wege der Forschung" XLIV Darmstadt 1966, s. 427 f.* (= *RhM* 106 (1963) s. 8) udtalt sig; Heitsch begrænsede sine betragtninger, i øvrigt ganske kursoriske, til Pandora-myten.
2. Offentliggjort først i "Hermes" 49 (1914) s. 17 ff., derefter optrykt også i "Wege der Forschung" XLIV, cit. p. 342 ff.; det, der interesserer os her, står på s. 350.
3. Se E. Lisco, *Quaestiones Hesiodae criticae et mythologicae*, Diss. Gött. 1903.
4. Offentliggjort først i "Sitzungsberichte preuss. Akad. Wiss. Berlin" 1915, s. 133 ff., og genoptrykt i *Gesammelte Schriften* 2, Berlin 1956, s. 42 ff.; det, der interesserer os her, står på s. 47 f. i optrykket.
5. Schwartz har fået følge af Fr. Solmsen, som i sin Oxford-udg, *Oxf.* 1970, udelukker (atheterer) vv. 602 - 612.
6. Se *Storia e civiltà dei Greci. Origini e sviluppo della città. Il medioevo greco*, Milano 1978, s. 266 ff.; man må også sammenligne sammes kommentar til "Værker og dage", Oxford 1978, til v. 373 - 4, s. 250 f.
7. Om denne skænen mellem Homer og Hesiod giver M. B. Arthur, *Early Greece. The Origins and the Western Attitude toward Women*, i "Arethusa" 6 (1973) s. 7 ff. og især s. 14 ff. gode antydninger.
8. Se C. R. Beye, *Letteratura e pubblico nella Grecia antica*, it. overs., Bari 1979, I, s. 90 ff.